

3. Ontspoorde lagere schooltijd

1. _____

De geboorte van mijn broertje Jan bleek voor mij het begin van het einde. Ik was net verhuisd en voelde me niet thuis op school en had geen aansluiting met kinderen uit de buurt. Mijn moeder had een postnatale depressie en mijn vader had het te druk met haar, met mijn kleine broertje en met zichzelf. Ik zat weliswaar boordevol energie, maar ik kon die energie meestal niet kwijt. Ik had eigenlijk geen vriendjes en zat daarom heel vaak thuis, na schooltijd en in het weekend. En ondanks dat mijn ouders wisten dat ik bezeten was van voetbal, mocht ik tot mijn immense verdriet geen lid worden van een voetbalclub. Dat was des te pijnlijker omdat mijn oudste broer dat wel had gemogen. Hij hield het overigens na een korte periode al voor gezien. In plaats daarvan hebben mijn ouders me later overgehaald om naar de padvinders te gaan. Ik was toen een jaar of elf. Maar dat waren nu net de jongens waar ik op mijn beurt niet mee om wilde gaan. Ook daar vond ik dus geen aansluiting. Er was een uitzondering. Dat was Dicky, een jongen die zelf niet bij de padvinders zat, maar met ons meeking op zomerkamp. Met hem ben ik een tijdje bevriend geweest. We gingen samen schieten op doel, Dicky schoot en ik keepste. Toen ik naar de middelbare school ging, verwaterde de vriendschap echter. Ik zat dus veel binnen en dat betekende voor mij in de woonkamer zitten, want een eigen plek in huis had ik niet. Als ik al eens een

uitlaatklep had, dan benutte ik die ten volle. Ik spaarde bijvoorbeeld maniakaal voetbalplaatjes. Ik wist vanaf de eerste dag waarop ik het album had gekocht en het eerste plaatje op zijn plaats had ingeplakt altijd uit mijn hoofd van welke spelers ik het plaatje al had ingeplakt en van welke spelers nog niet. Bij ooms en tantes verdiende ik daardoor met weddenschappen er wel eens wat geld mee, waarmee ik weer naar de winkel kon om een nieuw zakje met plaatjes te kopen. Dit soort uitlaatkleppen waren helaas schaars.

Sinds de geboorte van Jan kon ik in de ogen van mijn moeder niets meer goed doen. Ik werd het mikpunt van haar tomeloze negatieve energie. Iedere dag hoorde ik wel dat ik een 'klier' was, of een 'mispunt'. Volgens mijn moeder was ik brutaal, waarna ze mij altijd vroeg 'wie denk je wel dat je bent'? Dat wist ik overigens op een gegeven moment zelf ook echt niet meer. In plaats van liefde en warmte kreeg ik alleen maar te maken met afkeuring en kon ik op ieder moment een sneer verwachten. Sommige van zulke momenten waren voorspelbaar. Als we na een verblijf bij mijn opa en oma onderweg waren van Limburg naar huis, reden we altijd langs een jeugdinternaat voor moeilijk opvoedbare kinderen. Dat was langs de A2 vlak bij Den Bosch. Mijn moeder kon het nooit laten om mij er hardop op te wijzen dat ik altijd nog daar naar toe kon. Mijn moeder hield me graag binnen en ze hield me dan nauwgezet in de gaten. Ze speelde daarbij vaak een naar soort spelletje met me. Als ik haar vroeg of ik buiten mocht spelen, zei ze bijvoorbeeld 'misschien' of, iets uitgebreider 'het is nu niet zo'n mooi weer, misschien straks'. Zij kon dat 'misschien straks' net zolang volhouden tot

het moment waarop ze kon zeggen 'het is nu een beetje te laat, we gaan zo eten'. Mijn moeder hield me sowieso heel vaak aan het lijntje met vage beloftes. Heel vaak was haar antwoord op een van mijn vragen 'we zien wel'. Langzamerhand werd het me steeds duidelijker dat ze hiermee eigenlijk bedoelde: 'nee, maar ik hou je liever nog even aan het lijntje, je weet nooit hoe ik de onzekerheid nog in mijn voordeel kan gebruiken'. Ook in mijn latere leven stond 'misschien' voor mij heel lang gelijk aan 'het gaat niet door' en nog steeds kan ik heel slecht tegen onzekerheid omdat onzekerheid voor mij nog altijd een negatieve lading heeft.

De eerste reden die mijn moeder had om mij niet buiten te laten spelen was dat ze mij goed in de gaten kon houden en zo waarschijnlijk een gevoel van controle over mij voelde, en ik denk daardoor ook over zichzelf. De tweede reden was dat zij als de dood was dat we onze kleren vies maakten. Het was bijvoorbeeld een absolute doodzonde als we bij een fikkie gingen kijken. En die waren er vaak want onze flat stond naast braakliggend terrein, het 'Hazenveldje'. De buurtjeugd deed niets anders dan brandbaar materiaal verzamelen om weer een vuurtje te kunnen stoken. Als mijn broer en ik onverhoopt wel bij zo'n fikkie hadden gestaan, kregen we ongenadig op onze donder. Mijn moeder kon dan ontsteken in een hysterische blinde woede waarbij ze probeerde om ons zoveel mogelijk met de vlakke hand te slaan. Ik zie nog voor me hoe mijn broer en ik giechelend van angst om de tafel renden om te proberen de slagen van mijn moeder te ontwijken. Al voor de geboorte van Jan sloeg ze ons overigens al, toen nog met de mattenklopper, maar in mijn

herinnering was dat in die periode echter de enige manier waarop ze me slecht behandelde.

Als ik niet naar buiten mocht, zorgde ik er zo veel mogelijk voor dat ik onzichtbaar was. Ik speelde uren met plastic soldaatjes en ik las ontzettend veel. Ik mocht gelukkig wel naar buiten om naar de bibliotheek te gaan. Als ik in de kamer speelde, voelde ik me constant in de gaten gehouden en ik kon elk moment een sneer verwachten. Enige vorm van privacy werd mij door mijn moeder niet gegund. Ik had altijd het gevoel dat ze dwars door me heen keek. Ze bevestigde dat gevoel soms door te zeggen: 'Je hoeft niets voor mij te verbergen, ik kom er toch wel achter'. Dat gevoel zette zich in mij vast, ook naar anderen. Ik ging steeds meer denken dat ik voor iedereen een open boek was en dat iedereen precies wist wat er in me omging. Het was voor mijn moeder onmogelijk om me met rust te laten en mij een eigen leven te laten leiden. Dat beperkte zich niet uitsluitend tot binnenshuis. Toen ik op zomerkamp was met de padvinders, kwam ze ongevraagd en als enige ouder op bezoek. Zelfs als ik niet thuis was, kwam ze dus als het even kon naar me toe. Zo intens en onbedwingbaar was haar drang om mijn leven te beheersen. Mijn moeder gebruikte me ook vaak om boodschappen te doen. Omdat de winkels niet erg dichtbij waren, duurde het in totaal wel drie kwartier voordat ik weer terug was. Ik had er dan meestal ook niet veel zin in. Ik had altijd het gevoel dat mijn moeder op me loerde en dat mijn spel ieder moment verstoord kon worden doordat zij me weer eens vroeg om voor haar naar de winkel te gaan. Dat gaf me een opgejaagd gevoel.

Er is een film die bij mij precies het gevoel oproept dat ik in die tijd had. Het is een film van Stephen King en hij heet Misery. In deze film wordt een schrijver van een succesvolle serie romantische boeken door een vrouw gevonden nadat hij in een afgelegen gebied een auto-ongeluk heeft gehad. De vrouw blijkt een fervent lezer van de reeks en, nadat zij de man als de auteur herkent, neemt ze hem mee naar huis waar de ze hem in eerste instantie verzorgt. Als blijkt dat de auteur weg wil, komt de ware aard van de vrouw naar boven en blijkt dat ze volledig gestoord is. Ze doet er alles aan om het hem onmogelijk te maken om weg te komen. Gedurende de hele film bouwt de dreiging die de gestoorde vrouw uitstraalt zich op en voel je de toenemende wanhoop en machteloosheid van de schrijver. Hij is als mikpunt van haar absurde grillen totaal afhankelijk van de geesteszieke vrouw. Bij het zien van de film voel ik helemaal mee met de auteur en krimp ik ineen telkens als de maniakale vrouw ten tonele komt. Ik herken het gevoel van beklemming maar al te goed. Alleen was het bij mijn moeder niet een boekenreeks die haar volledig in beslag nam, maar had zij een onbedwingbare drang om mijn leven te beheersen en daarmee van me af te pakken. Zij liet me geen ruimte om een eigen persoonlijkheid te ontwikkelen.

Mijn moeder deed bijna nooit iets met of voor me. Als zij eens iets voor mij deed, moest daar meestal iets tegenover staan. Dat was meestal dat ik een boodschap moest doen. Dat vroeg ze met haar mierzoete liefste-moeder-van-de-wereld-stemmetjes alsof ze mij het allerliefste kind van de wereld vond. Ik wist echter dat dit idyllische beeld als een blad aan de boom zou

omslaan als ik zou weigeren. Mijn moeder was er ook een ster in om me te chanteren wanneer ik iets wilde. Toen ik een jaar of twaalf was, en eindelijk wat vaker naar buiten mocht, speelde ik vaak tennis op een veldje bij ons in de buurt. Het was eigenlijk een rolschaatsbaan, maar de gemeente had lijnen getrokken en er was zelfs een net in het midden. Op de rolschaatsbaan kwam ook vaak een meisje dat ik erg leuk vond. Ik was altijd een open boek, en had mijn moeder in al mijn naïviteit over haar verteld. Mijn moeder was erg nieuwsgierig naar dit meisje. Op een lenteavond vroeg ik of ik naar de tennisbaan mocht. Mijn moeder zei dat dit mocht maar onder de voorwaarde dat ik dit meisje mee naar huis zou nemen zodat ze haar kon zien. Dit was voor de zoveelste keer een onmogelijke eis. Ik had het meisje namelijk nog nooit direct durven aanspreken. Het eind van het liedje was dat ik maar gewoon thuis bleef. Ik kon geen kant op.

Mijn moeder had dus niets voor me over en ik moest zelfs oppassen als ze iets voor of met me deed. Zo is ze eens een keer met me naar het zwembad gegaan. Het plezier van die gemeenschappelijke ervaring werd na afloop echter geheel overschaduwd doordat ze mij volledig heeft laten verbranden. Ik ben van mezelf al niet overmatig gezegend met pigment en bovendien kwam ik dus niet vaak buiten. Daarom was ik als kind werkelijk spier- en spierwit. Mijn moeder had daar even geen rekening mee gehouden. Ik was daarom zo rood als een kreeft en kon niet slapen van de pijn. Een andere keer kwam ik tussen de middag totaal overstuurd thuis omdat ik een twee had gekregen voor een rekentoets. Voor mij was dit lage cijfer een ultie-

me ramp omdat mijn goede schoolresultaten de enige manier waren om nog enige positieve aandacht van mijn vader te krijgen. Rekenen was mijn beste vak, dus het was heel bijzonder dat ik een onvoldoende had. Maar het zat zo: de lerares, een kenau van een vrouw die mij totaal niet mocht, had punten afgetrokken voor mijn geknoei. Ik werkte altijd heel snel en slordig, alsof de duivel me op de hielen zat; dat is mijn hele leven zo gebleven. De juf had weliswaar van tevoren gezegd dat ze geknoei zou sanctioneren, en ik wist wel degelijk dat ik had geknoeid, maar ik kon het slechte resultaat totaal niet verwerken. Tegen mijn moeder verzwegen ik haar eenzijdige afspraak over eventueel knoeiwerk en zei ik alleen dat ik dit lage cijfer niet verdiende. Tot mijn opluchting zei mijn moeder dat ze wel met de juffrouw ging bellen en zij stuurde me intussen voor een boodschap. Helaas pakte het volstrekt anders uit dan ik had gehoopt. Toen ik thuis kwam, was ze namelijk woedend op me. De juffrouw had haar namelijk verteld hoe een en ander in elkaar stak en mijn moeder voelde zich door mij totaal voor schut gezet. Ik had het kunnen weten want als er iets belangrijk was voor mijn moeder dan was het wel hoe andere mensen haar en ons gezin beoordeelden. Hoe vaak hebben wij als kind wel niet moeten horen 'wat moeten de mensen hier wel niet van zeggen'. En het feit dat die anderen iets zouden kunnen afkeuren werd te pas en te onpas als argument gebruikt om ons iets te verbieden. De hypocrisie was echter groot, want als ik in de vroege lente wel eens vroeg of ik zonder jas naar buiten mocht en daarbij zei dat de meeste kinderen uit mijn klas al 'met zonder jas' mochten, kreeg ik te horen dat mijn moeder 'met andere mensen niets te maken had'. Bij mijn moeder stond je uit-

eindelijk altijd klem. Als ik ruzie had met kinderen uit de buurt, die mij bijna allemaal niet moesten, was mijn moeder steevast op de hand van de ‘tegenpartij’.

Ik herinner me een andere keer dat mijn moeder iets voor me deed. Dat was toen ik in de zesde klas van de lagere school twee keer een hoofdrol mocht spelen in een toneelstuk. Eerst in een kerststuk en later in de eindmusical. Mijn moeder hielp mij door samen met mij de teksten door te nemen. Na de opvoering zorgde zij er echter voor dat zij en niet ik in het middelpunt van de belangstelling kwam te staan en vertelde ze aan iedereen die het horen wilde hoeveel zij wel niet had geholpen. Het voelde alsof zij bedoelde dat een groot deel van mijn succes aan haar was toe te schrijven. Ik voelde me naar het tweede plan geschoven en was verdrietig dat ik niet in de schijnwerpers stond. Mijn moeder was weer eens belangrijker dan ik.

Vanwege het bestedingspatroon van mijn moeder kregen wij nauwelijks nieuwe kleren. Al het geld dat er in ons gezin aan kleding werd besteed, ging naar mijn moeder. Die zag er dan ook altijd onberispelijk uit, terwijl wij vaak kleren aan moesten die we kregen van een oom die ‘in de textiel zat’. Het ging dan vaak om kleren die inmiddels hopeloos uit de mode waren. Ik kreeg ook vaak de afdankertjes van mijn broer. Als er al eens geld was voor nieuwe kleren, dan kregen we nooit iets dat in de mode was, zoals op de lagere school bijvoorbeeld schoenen van het merk Kickers. Ook spijkerbroeken waren onbespreekbaar. Eigenlijk kregen we zelfs liever geen nieuwe kleren want dat betekende dat mijn moeder ze zou uitkiezen. Op die manier

kon ze namelijk haar kooplust tenminste nog een beetje bevredigen. En wij liepen een grote kans dat we nog meer voor schut zouden lopen. Mijn moeder en ik gingen eens samen een nieuwe broek voor mij kopen. Ik had mijn zinnen gezet op een ribcord broek, die de populaire jongens op school droegen. Het oog van mijn moeder viel echter op een beige broek met wijde pijpen waarop grote vierkante bruine ruiten waren geprint. In de winkel heb ik mijn moeder gesmeekt om de broek niet te kopen, maar tevergeefs. Zij wilde de broek per se kopen. Ik heb daarna zo vaak als maar enigszins mogelijk was geweigerd om de broek aan te trekken. Volgens mijn moeder was dat echter opnieuw een bewijs dat ik een ondankbaar kind was. En weer stond ik met de rug tegen de muur.

Aan mijn vader had ik helaas niets. Ik weet nog dat ik vlak na de bevalling van Jan op mijn achtste verjaardag samen met hem naar de kerk ging. Dat is de laatste plezierige ervaring die ik met mijn vader heb gedeeld. Daarna bemoeide hij zich nog nauwelijks met mij, en zeker niet in positieve zin. Aan het eind van de lagere school ben ik begonnen om elke zondag naar een Eredivisiewedstijd te gaan. Daar ben ik een paar seizoenen mee doorgegaan. De ene week stond ik in het familievak F bij Ajax en de andere week zat ik op de staantribune SS of TT van DWS. Dat team speelde in het voor hen veel te grote Olympisch Stadion, zodat er op de staantribune altijd genoeg ruimte was om te zitten. Ik ging alleen; mijn vader is niet een keer meegegaan. Hij gaf mij alleen aandacht als hij van zijn werk thuis kwam en mijn moeder zich weer eens over mij beklagde. Dan nam hij het altijd zonder meer voor haar op en beet hij me toe

‘Rotjongen’. Door zijn brouwende ‘r’ klonk het eigenlijk als ‘wwwotjongen’. Omdat ik van mijn vader hield, voelde het dan altijd alsof er een speer door mijn hart werd gekleefd en alsof de grond onder mijn voeten werd weggeslagen. Als we daarna gingen eten, hield ik me zo stil mogelijk en voelde ik een totale eenzaamheid.

Ik kreeg alleen positieve aandacht van mijn vader wanneer ik mijn rapport liet zien. Mijn vader hechtte zeer veel waarde aan schoolresultaten. Hij was altijd trots op het feit dat hij mij ‘een goed stel hersens’ had meegegeven en ik al van jongs af aan begreep dat hij van mij verwachtte dat ik deze gave voor de volle honderd procent zou benutten. Ik stelde hem daarin niet teleur. Tja mijn vader, daar heb ik na de geboorte van Jan eigenlijk nooit meer iets aan gehad. Niet in mijn jeugd en niet in mijn volwassen leven. Zelfs toen ik later succes had in mijn werk, informeerde hij daar niet naar, terwijl dat voor hem toch altijd zo belangrijk leek. En dat terwijl hij mijn oudste broer wel vaak opbelde. Ik heb ook helemaal niets van mijn vader kunnen leren. Daarvoor stond hijzelf te onmachtig in het leven. Hij is eigenlijk zelf het niveau van kind niet ontstegen.

2.

Naast de dag waarop ik met mijn rapport thuiskwam, was mijn verjaardag de enige dag waarop ik positieve aandacht kreeg van mijn ouders. Ik weet echter nog goed dat ik me op de dag na mijn verjaardag altijd verschrikkelijk leeg voelde. Ik denk dat ik onbewust aanvoelde dat ik weer lang zou moeten wachten op

een nieuwe dag waarop mijn ouders mij het gevoel gaven dat ik welkom was. Niet alleen voelde ik me leeg, maar ook had ik het gevoel dat ik op spitsroeden liep. Want als ik vlak na mijn verjaardag weer eens een keertje stout was geweest, maakte mijn moeder mij duidelijk dat ik wel een erg ondankbaar kind was dat alle gekregen cadeautjes duidelijk niet waard was. Overigens maakten mijn ouders bij verjaardagen een duidelijk onderscheid tussen mijn oudste broer en mij. Zo kreeg mijn oudste broer op zijn twaalfde bijvoorbeeld een dure bandrecorder en op zijn zestiende een echte brommer. Toen ik die leeftijden bereikte, werd er daarentegen niets bijzonders gedaan en kreeg ik gewone cadeaus. Dit versterkte mijn gevoel dat ik minder waard was dan iemand anders.

In ons eerste huis had mijn vader voor mijn broer een modelspoorbaan gekocht. Het gehele emplacement zat vast op een spaanplaat. Het geheel kon worden opgeklapt tegen de muur van onze eetkamer. Als het opklapbed van mijn ouders naar boven was geklapt, was er net genoeg ruimte om het emplacement naar beneden te klappen. Na de verhuizing verhuisde de gedemonteerde treinbaan in dozen naar onze box, de bergruimte die wij op de begane grond van het flatgebouw hadden. Mijn broer had geen interesse meer in treinen, maar ik des te meer. Na de verhuizing had ik voor een van mijn verjaardagen een startersdoos van een elektrische Fleischmantrein gekregen. Ik wilde niets liever dan het simpele rondje van de rails uitbreiden en ik vroeg het jaar daarop voor mijn verjaardag en voor Sinterklaas nieuwe rails en vooral wissels. Mijn vader ging daarop naar de box en haalde rails en wissels uit de dozen en pakte ze

in. Helaas waren ze van een verouderd type en was het onmogelijk om juist de door mij zo gewenste wissels aan te sluiten op mijn eigen rails. Om dat wel voor elkaar te krijgen zou er gesoldeerd moeten worden. Mijn vader deed dat echter niet en zelf kon ik het niet, ik was immers pas acht of negen. Zodoende had ik helemaal niets aan de wissels; het enige dat ik kon was een steeds groter rondje maken. Uiteindelijk stopte ik dus met het vragen naar rails maar dat was tegen dovemansoren gezegd want met sinterklaasfeest kreeg ik daarna nog regelmatig van die onbruikbare oude rails, netjes verpakt in bruin inpakpapier.

In de periode waarin ik naar voetbalwedstrijden ging, vroeg ik mijn ouders regelmatig om een grote toeter, zoals je die destijds vaak hoorde. Het was een soort Vuvuzela zoals je die bij de WK voetbal in Zuid-Afrika hoorde. Zoals zo vaak kreeg ik echter niet wat ik wilde. Na veel zeuren waren mijn ouders uiteindelijk bereid om me een toetertje te geven dat je op je fiets kan doen, met een soort ballonnetje van rubber bij het 'mondstuk'. Ik haalde dat rubberen ding eraf en gebruikte hem als gewone toeter. Het was de tijd van het grote Ajax met spelers als Crujff, Keizer en Neeskens en elke week werden tegenstanders zoals Vitesse, Holland Sport en M.V.V. volledig opgerold met grote cijfers: 9-1, 10-2, 8-0 enzovoort. Er viel dus heel wat te toeteren, maar omdat het toetertje van mij een heel hoog en snerpnd geluid maakte, keken de supporters die bij mij in de buurt stonden me vaak uitermate geïrriteerd aan als ik blies. En soms vroegen ze zelfs of ik dat toetertje alsjeblieft weg wilde doen. Ondanks dat ik een toeter had, hoorde ik er toch weer niet bij.

Ik wilde op een gegeven moment graag een gitaar. Maar hoe ik ook smeekte, ik kreeg er geen. Omdat ik geen zakgeld kreeg, kon ik dus ook niet sparen om er zelf een te kopen. Uiteindelijk heb ik op een gegeven moment zelfs geprobeerd om er een van karton te maken. Weken ben ik daarmee bezig geweest, maar het werd natuurlijk niets. En van mijn vader kon ik natuurlijk ook geen hulp verwachten. Op een gegeven moment kreeg ik echter uit een erfenis van een oudtante een accordeon. De accordeon had geen riemen en mijn ouders wilden deze ook niet voor me kopen, dus op zich had ik hier niets aan. Gelukkig wilde mijn neef Boudie de accordeon ruilen voor zijn gitaar. Mijn ouders hadden natuurlijk geen geld over voor gitaarles dus ik leerde mijzelf de akkoorden met de boekjes 'Klank en Ritme' van Ilja Croon.

3.

Na de verhuizing kwam ik in de tweede klas van de Katholieke Paulusschool. Het schoolgebouw was rechthoekig en was opgetrokken uit beton en glas. Voor het schoolgebouw lag een grote speelplaats en aan de andere kant lag nog eenzelfde betonnen gebouw, de Lucasschool. Net als de hele wijk waren de twee schoolgebouwen splinternieuw. Zoals zo vaak in nieuwe wijken, waren de twee schoolgebouwen in eerste instantie te klein en daarom waren er op een open veld tussen de huizenblokken een aantal noodlokalen neergezet. Elke dag stak ik eerst de drukke weg over om vervolgens tussen de noodlokalen en de huizenblokken door naar de stenen school te lopen die in het midden van de wijk stond. Als de school uit was, liep ik de omgekeerde weg. Aan het eind van de terugweg had ik altijd het

gevoel dat ik door het oversteken van de drukke weg ook de wijk helemaal verliet en er daarna helemaal niet meer bij hoorde.

Als gevoelig ventje had ik dus moeite met aanpassen op mijn nieuwe school, maar door de problemen thuis werd mijn gedrag ook steeds slechter, waardoor ik me steeds meer impopulair maakte bij mijn klasgenoten. Ik wilde er wel degelijk graag bij horen, maar het lukte me niet. Ik zat gewoonweg niet op dezelfde golfengte. De andere jongens zaten vaak op voetbal, iets dat ik ook graag wilde maar dus niet mocht van mijn ouders. Als niet-voetballer hoorde ik er voor mijn gevoel op school dus niet bij. Tot overmaat van ramp waren de meeste jongens in mijn klas destijds ook nog voor Feijenoord, terwijl ik nooit mijn liefde voor Ajax heb verbloemd. Dit versterkte natuurlijk het beeld van buitenbeentje. Maar eigenzinnig als ik ben, bleef ik zoveel als mogelijk trouw aan mezelf en aan mijn overtuigingen. Dus ging ik niet mee in hun, in mijn ogen, atypische adoratie van een club uit een andere stad en nam deze uitzonderingspositie voor lief. Tijdens het speelkwartier had ik vaak ruzie, zonder dat ik overigens het gevoel had dat ik dat zelf uitlokte. Omdat ik een redelijk klein en slap ventje was, dreigde ik altijd al snel het onderspit te delven. Ik ging dan over op andere technieken. Meteen al in de tweede klas sloeg ik als nieuwkomer een klasgenootje met de rits van mijn jack een gat in zijn kop. Meestal eindigde ik echter op mijn rug op de grond met de knieën van een klasgenoot op mijn spierballetjes en voelde ik me gigantisch vernederd. In de klas was ik vaak teruggetrokken en meestal ijverig aan het werk; leren gaf me immers een goed gevoel. Mijn studieresultaten waren dan ook dik in orde en dat is waarschijnlijk de reden dat er op school nooit rode lampjes

zijn gaan branden. De leerkrachten gingen er blindelings van uit dat ik er vast wel zou komen maar hadden geen benul van het feit dat ik het moeilijk had. Afgezien van de onderwijzers van het 'knoeiwerk-incident', met wie ik het totaal niet kon vinden, behandelden de leerkrachten mij als elk ander kind. Maar mijn klasgenoten lieten me links liggen. Dat is letterlijk ook te zien op een klassenfoto die ik nog heb van de lagere school. De jongens staan in het midden met de meisjes eromheen. Ik sta echter niet bij de jongens maar ik sta helemaal aan de linkerkant van de foto naast een meisje. En terwijl alle kinderen op de foto tegen elkaar aanstaan, is er naast mij een open ruimte tussen mij en het meisje naast me. Ik was een buitenbeentje.

4. _____

Mijn moeder behandelde me dus slecht. Mijn vader bemoeide zich niet met me en als hij dat al wel deed was het alleen maar door mijn moeder te steunen als ze een conflict had met mij. Mijn oudste broer had voor een groot deel te maken met dezelfde aanpassingsproblemen als ik dus die had ook de handen vol aan zichzelf. Ik stond er dus helemaal alleen voor in een vijandige omgeving. Op een gegeven moment zou alles me teveel worden en brak ik. Dat was op een dag die begon zoals alle andere dagen. Ik was een jaar of acht of negen en ik was 's ochtends gewoon naar school gegaan. Toen ik tussen de middag thuiskwam vroeg mijn moeder mij voor de zoveelste keer om een boodschap te doen. Dat deed ze weer met haar allerliefste stemmetje. Maar dit keer koos ik geen eieren voor mijn geld en zei ik dat ik niet wilde. Wat ik al had kunnen

weten, gebeurde. De stemming van mijn moeder sloeg in een klap diametraal om. Ze keek me vernietigend aan. De blik die zij toen in haar ogen had, zal ik nooit vergeten. Die blik was de kwaadheid voorbij, het was een glasharde blik en het leek alsof ze me met die blik totaal met de grond gelijk wilde maken. Ik heb die blik later tijdens een creatieve therapie wel eens geschilderd, en als ik dat schilderij later bekeek, zag ik een uitgesproken haat in de ogen van mijn moeder. Intuïtief voelde ik meteen aan dat dit een heel kritiek moment was en ik had dan ook meteen ontzettende spijt van mijn tegenwerping. Na mijn weigering aarzelde ze geen moment, trok ze meteen haar jas aan en maakte zonder verder iets te zeggen aanstalten om de boodschap zelf te doen. Ik smeekte haar of ik toch alsjeblieft die boodschap alsnog mocht doen. 'Mama alstublieft, laat mij die boodschap nou doen. Laat mij alstublieft die boodschap nou doen.' Maar mijn moeder reageerde ijs- en ijskoud. Ze negeerde mij volledig en ging weg zonder me een verdere blik waardig te gunnen.

Ik bleef alleen achter. Ik voelde dat bij elke pas die ze verder wegliep ook de emotionele afstand tussen ons toenam. En ik voelde dat zij bij elke pas die ze terug zou zetten meer vastbesloten zou zijn om me te negeren. Dit ging er door me heen: 'Wat heb ik gedaan? Wat heb ik in godsnaam gedaan? Had ik nu toch maar meteen die boodschap gedaan. Hoe heb ik dat nu kunnen doen? Hoe kon ik zo stom zijn. Nu is het te laat. Het is afgelopen. Ik heb het verpest en dit komt nooit meer goed. Ik ben alles kwijt. Mijn moeder wil liever dat ik er niet ben. Hoe moet ik nu verder. Dit komt nooit meer goed. Dit komt nooit

meer goed. DIT KOMT NOOIT MEER GOED!' Ik zat in de kamer en was in totale paniek maar het enige dat ik kon doen was machteloos wachten tot mijn moeder terugkwam. Vluchten kon ik niet. Ik zou altijd weer terug moeten en dan zou mijn moeder nog kwader zijn. Als ze, tegen haar verwachting in, een leeg huis zou aantreffen, zou ze zich immers niet kunnen laven aan het genot dat het haar bracht om mij te negeren. Ik was ontzettend bang en zou het liefst willen verdwijnen. Ik kon het allemaal niet meer aan en ondanks alle overweldigende emoties van angst en schuldgevoel, of juist omdat ik ze niet aankon, voelde ik me ook helemaal leeg. Het enige dat ik kon doen was apathisch op de bank zitten en wachten op haar thuiskomst. Wachten op de bevestiging dat ik haar liefde voor altijd kwijt was. Wachten op het verschrikkelijke gevoel om genegeerd te worden. Ik was verslagen. Het had geen zin meer om te vechten, om voor mezelf op te komen. Het was over.

Als ik al in staat zou zijn geweest om mijn gevoel toe te laten en het dan ook nog onder woorden te brengen, dan nog zou ik ook niet hebben geweten naar wie ik toe zou kunnen gaan om mijn verhaal te doen. Mijn vader zou immers onvoorwaardelijk voor mijn moeder kiezen. En er was niemand anders waar ik naar toe zou kunnen. Niemand bemoeide zich met me en bovendien, niemand zou de ernst van de situatie inzien. Mijn moeder was er immers een ster in om de buitenwereld te laten denken dat wij een modelgezin waren en zij speelde naar de buitenwereld met verve de rol van liefhebbende moeder. En over mij werd altijd tegen iedereen gezegd dat ik 'nou eenmaal een moeilijke jongen was'. Iedereen leek dat klakkeloos van mijn

moeder aan te nemen. Bovendien zou wat er gebeurd was in een normaal gezin een onbenullig voorval zijn, en zou niemand de impact snappen. Maar dat was juist het hele probleem; wij waren geen normaal gezin. Wij waren een gezin waarin de moeder een gestoorde vrouw was die haar onlustgevoelens voortdurend afreageerde op de overige gezinsleden. Alleen zag niemand dat en ik als kind natuurlijk al helemaal niet. Dus dacht zonder uitzondering iedereen dat ik het probleem was en niet mijn moeder. Toen ik voor de eerste keer de film Ciske de Rat zag, had ik geen medelijden met de hoofdpersoon, het baldadige jongetje met de agressieve moeder die hem verder verwaarloost. Integendeel, ik was eerder jaloers op hem. Voor mij was er namelijk niet zo iemand als Tante Jans, waar hij zijn hart kon luchten. Ik stond er als klein kind helemaal alleen voor en moest het alleen verwerken zonder enige steun. Maar het probleem was: dat kon ik niet.

Binnenin mij was op dat moment wezenlijk iets veranderd. Er had zich binnen in mij een onverdraaglijke leegte genesteld die ik heel lang met me mee zou dragen. Als knulletje van een jaar of acht had ik hiervan echter geen flauw benul. Trouwens nog heel, heel lang daarna zou ik hiervan geen benul hebben. Ik was in de veronderstelling dat ik in een normaal gezin leefde en zag mezelf rationeel nog altijd als 'een gewone jongen' die voor de zoveelste keer weer eens stout was geweest en zijn ouders diep had teleurgesteld. De botsing met mijn moeder bleek echter catastrofale gevolgen te hebben. Het gevoel van totale eenzaamheid dat ik toen had, bleek het grootste trauma in mijn leven en dat leven zou nog lange tijd verziekt worden door verschijnselen van PTSS.

5. _____

Helaas bleek mijn gevoel over de gemoedstoestand van mijn moeder juist en zou het inderdaad nooit meer goed komen. Het leek inderdaad alsof er een knop in haar was omgezet en ik kon vanaf dat moment helemaal niets meer goed doen in haar ogen. Voor de voor mij noodlottige botsing met mijn moeder wilde ze nog wel eens lief reageren als ik weer eens een boodschap had gedaan of een ander klusje had opgeknapt. Nu stelde zij zich steeds killer op en leek zij er zelfs een genoeg in te scheppen om mij in de kou te laten staan, juist als ik toenadering zocht. Ondanks mijn eigenzinnige karakter deed ik mijn best om in een goed blaadje te komen en probeerde ik een 'modelkind' te worden naar haar ideaalbeeld. Ik ging zelfs zover dat ik mezelf daarbij totaal verloochende. Maar ondanks al mijn pogingen, is het me nooit meer gelukt om de liefde van mijn moeder op te wekken. Zij bleef volharden in haar ijskoude afstandelijkheid van waaruit ze me altijd het gevoel gaf dat ik volledig tekort schoot.

Naast de grote vakanties, die we sinds mijn zevende altijd volledig bij mijn opa en oma in Limburg doorbrachten, gingen we ook in alle andere schoolvakanties naar Schin op Geul. Juist daar was het echter belangrijk om mijn moeder niet tegen de haren in te strijken. Zij wilde namelijk tegenover haar moeder en haar oudste zus een goede indruk maken en het doen overkomen dat we een ideaalgezin waren. Als we in Limburg waren, speelde ik tegenover mijn ooms en tantes vaak de clown. Ik zou dat later in mijn leven nog vaak doen. Mijn twee ooms,

de broers van mijn moeder en hun vrouwen, die destijds in het grote ouderlijk huis bij mijn opa en oma woonden, vonden dat leuk en ik genoot intens van de positieve aandacht. In de ogen van mijn moeder draafde ik echter meestal te ver door en als reactie daarop werd ik keihard teruggefloten. Ik nam me daarna welbewust voor om in Limburg extra lief te zijn. Ik vond zelf dat het aardig was gelukt en vroeg daarom op weg naar huis in de auto aan mijn moeder of zij ook vond dat ik lief was geweest. In plaats van een bevestigend antwoord, kreeg ik een sneer: 'Dat moest er ook nog eens bijkomen', beet ze me toe. Gezeten op de achterbank van onze witte Ford Cortina, kon ik wel door de grond zakken. En natuurlijk reden we ook weer langs het internaat en kon mijn moeder haar mond niet houden.

Een ander mislukt voorbeeld van mijn charmeoffensief In Limburg deed zich voor met Kerstmis. In het dorp van mijn opa en oma was er een heel populaire pastoor aangesteld en deze had voor Kerstmis iets nieuws bedacht. Tijdens de kerkdienst was er naast het altaar een levende kerststal opgesteld. Daarin verbeeldde een jong stel uit het dorp, dat net een kindje had gekregen, Jozef, Maria en het kindje Jezus. Voor de jaren zestig was dit een heel spektakel en iedereen wilde dan ook, net als wij, zoveel mogelijk voor in de kerk zitten om het schouwspel te zien. Ruim voordat de mis zou beginnen, ging ik naar de kerk om voor mijn moeder een plekje vrij te houden. Ik had geluk en ik kon nog net een staan plekje veroveren van waar je nog een goed uitzicht had op het altaar en op het stalletje. Ik bleef daar net zolang staan totdat mijn moeder de kerk binnenkwam, vlak voor het begin van de mis. Zij nam mijn plekje over en ik

kon nog net helemaal achter in de kerk een plekje voor mezelf vinden. Van de levende kerststal heb ik niets meegekregen, maar ik was wel trots dat ik mijn moeder blij had kunnen maken. Ik hoopte heel erg dat ze na de mis naar me toe zou komen en me zou zeggen hoe lief het wel niet van me was. Maar ik kwam van een koude kermis thuis. Ze heeft er helemaal niets van gezegd en totaal verslagen ging ik naar bed. Wat voelde ik me afgewezen en leeg.

De liefde van mijn moeder was en bleef voor mij onbereikbaar. Er was werkelijk niets dat ik kon doen om de verloren liefde terug te krijgen. Ik heb mijn moeder in mijn bijzijn een keer tegen een kennis het volgende horen zeggen: 'hij is toch wel lief ...'. Daarmee moest ik het doen. Op meer affectie heb ik haar nooit kunnen betrappen. Haar communicatie met mij beperkte zich doorgaans tot mij kleineren, uitschelden, dreigen, chanteren, gebruiken en, het ergste van alles, negeren.

Gek genoeg bleef ik, ondanks enig gewenst resultaat, volharden in mijn pogingen om mijn moeder tevreden te stellen. Dat kwam wellicht omdat ik door iedere afwijzing keihard werd geconfronteerd met de oneindige leegte die ik met me meedroeg. Wat ik met mijn houding wel bereikte was dat ik steeds verder van mezelf vervreemdde en steeds meer iemand werd die ik niet wilde zijn. Door alle afwijzingen door mijn ouders en het totale gebrek aan steun ben ik uiteindelijk helemaal gebroken. Jaren later moest ik tijdens een creatieve therapie een tekening maken waarin ik mezelf moest uitdrukken als een bloem. Ik tekende een madeliefje waarbij de kroon nog volledig intact

was, maar waarbij de steel halverwege totaal was geknakt zodat de kroon met een hoek van vijfenveertig graden naar beneden wees. Toen ik die tekening maakte, kon ik nog niet precies achterhalen wat de reden was voor het feit dat de bloem was geknakt. Maar nu is het me duidelijk. Mijn moeder heeft me kapotgemaakt. Binnen in mij gebeurde er nog iets anders, overigens zonder dat ik me er weer van bewust was. Elke afwijzing door mijn moeder maakte mij boos. En deze boosheid transformeerde meer en meer in haat. Uiteindelijk ben ik mijn moeder zelfs intens gaan haten.

6.

Door de continue volstrekt destructieve behandeling door mijn moeder, de desinteresse van mijn vader en het toenemende sociaal isolement waarin ik me bevond, begon ik me emotioneel steeds slechter te voelen en dit begon zich steeds meer te uiten. Ik werd bijvoorbeeld een verwoede nagelbijter. Ik beet tot bloeden toe, ik beet zelfs dwars door het vieze goedje Bytex heen dat ik erop smeerde om te stoppen. Verder had ik een panische angst voor de tandarts. Al weken voor een halfjaarlijkse controle kon ik me niet losmaken van het idee dat het bijna weer zover was en werd mijn leven volledig door mijn angst bepaald. Ik kon vrijwel aan niets anders denken. Helaas bleek mijn angst meestal niet ongegrond, want vrijwel altijd vond de tandarts wel een of meer gaatjes, waarna ik het pijnlijke proces van boren moest doorstaan. Ook ontwikkelde ik een paar fobieën. Zo was ik heel bang om de knoopjes van kleren aan te raken. Ik wilde dan ook nog uitsluitend kleren aan zonder knoopjes.

Verder durfde ik geen liften in omdat ik altijd bang was dat ik vast zou komen te zitten en ook was ik bang om blind te worden. Ik durfde nooit in een ruimte te komen waarin het volledig donker is. Ik werd dan meteen overvallen door een panische angst en dacht dat ik blind was. Ook bij het slapengaan had ik daarvan last. Vaak durfde ik mijn ogen niet dicht te blijven houden want ik moest steeds controleren of ik nog wel kon zien.

Ook begon ik een minderwaardigheidscomplex te ontwikkelen. Elke woensdagmiddag was er een programma op televisie dat 'Stuif es in' heette. Het programma bood kinderen een podium om een vaardigheid of een bijzonderheid te tonen. Er waren bijvoorbeeld kinderen die een muziekinstrument bespeelden, kinderen die een dansje deden, een liedje zongen of een huisdier hadden die een kunstje kon uitvoeren. Ik vond het een leuk programma, maar ik voelde me altijd ook ongemakkelijk als ik ernaar keek. Net als alle kijkende kinderen zou ik het liefst aan het programma meedoen, maar ik voelde dat dit voor mij niet was weggelegd. Niet alleen omdat ik geen vaardigheid beheerste, maar vooral ook omdat ik, zelfs als ik er al een zou bezitten, deze nooit zou durven laten zien. Ik werd al zenuwachtig bij het idee om aan het programma mee te doen. Het programma confronteerde me daarom iedere keer met mijn minderwaardigheidsgevoel.

Ten slotte deed zich op een gegeven moment mijn eerste echte psychische ziekteverschijnsel voor. Dit gebeurde in Limburg en dat was niet verwonderlijk. Limburg was immers de plek waar ik altijd het meest intens op eieren liep. Tijdens een verjaar-

dagsfeestje van mijn oma voelde ik me niet op mijn gemak en op een gegeven moment kreeg ik een heel raar gevoel in mijn hoofd. Even later zweefde mijn geest boven mijn lichaam en zag ik mezelf en alle familieleden van bovenaf. Ook hoorde ik mezelf praten alsof ik het niet zelf was. Later noemde een psychiater dit een depersonalisatie. Het was in ieder geval een heel angstige beleving. En, zoals bij alle ziekteverschijnselen het geval is, het maakt dat je je anders voelt dan anderen. Dergelijke ziekteverschijnselen versterken daarmee het isolement. Ik praatte er op dat moment in ieder geval met niemand over. Er leek iets met me aan de hand, maar ik had geen flauw benul van wat dat was. Het was wel de eerste keer dat ik mezelf niet echt meer een gewone jongen voelde.

7.

De meeste neurotische symptomen van mijn emotionele schade en de fobieën bleken tijdelijk te zijn. En ik heb gelukkig maar één keer een depersonalisatie gehad. Maar ik had blijkbaar wél behoefte aan meer permanente manieren om te overleven. Mijn problematiek ging dieper dan uitsluitend de verwaarlozing door mijn ouders. Mijn moeder gaf mij namelijk bovendien het gevoel dat ze liever wilde dat ik niet bestond en daarmee kampte ik zonder het te weten met een existentieel probleem. Een kind kan dat natuurlijk niet aan. En omdat ik emotioneel heel lang heb gefunctioneerd op het niveau van een kind heb ik heel lang vast moeten houden aan een paar heel sterke overlevingsmechanismen.

De manier waarop ik de leegte in mij probeerde op te vullen die was veroorzaakt door het gebrek aan vaderliefde, was door obsessief mijn best te doen op school en door idioot hard te werken. Onbewust hoopte ik daarmee dat ik mijn vader toch nog voor me kon winnen. Ik kon goed leren en ik heb een ijzeren discipline waardoor ik ondanks al mijn psychische ziekteverschijnselen bijna altijd in staat ben geweest om goede resultaten te behalen op school en tijdens mijn studie. Op een gegeven moment had ik de prestatiedrang zelfs zodanig in mezelf geïntegreerd dat ik ook zonder de druk van mijn vader altijd alles gaf in mijn studie en werk. Het positieve aan dit overlevingsmechanisme was dat mijn sociaal isolement niet volledig was. School en werk zouden gedurende lange tijd het dunne draadje worden, waardoor ik nog met de buitenwereld verbonden zou blijven.

De manier waarop ik de leegte in mij probeerde op te vullen die was veroorzaakt door het gebrek aan moederliefde, was door altijd verliefd te worden. Ik had al wanhopig geprobeerd om mijn moeder terug te winnen, maar daarin faalde ik dus altijd. En blijkbaar had ik dat opgegeven en ging ik op zoek naar een vervangster. Altijd had ik behoefte aan een droombeeld dat ik eindelijk met een vrouw helemaal gelukkig zou zijn. Ik was eigenlijk altijd verliefd; Annemieke Balm, Clara Wensveen, Liesbeth Reinders, kortom teveel om op te noemen. Het werd nooit iets, om te beginnen al omdat ik ze nooit zou durven aanspreken. Ik voelde me een lulletje en zij waren vaak populaire meiden. En als er al een meisje was dat toenadering zocht, wist ik me totaal geen houding te geven. ik herinner me dat we

een keer in Limburg met een hele groep tieners een wandeling gingen maken. Na een tijdje kwam het buurmeisje van mijn opa en oma naast me lopen en zocht toenadering. Ik wist me totaal geen houding te geven en rende schreeuwend de korenvelden in. Zelfs tijdens mijn latere relaties had ik nog steeds behoefte aan dit soort utopische verliefdheden want tijdens elke relatie bleek natuurlijk dat een vrouw nooit de leegte in mij helemaal zou kunnen vullen.

De enige manier waarop ik in aanwezigheid van mijn moeder kon overleven, was om te voldoen aan haar eisen en om haar grillen te ondergaan. Zij gaf me het gevoel dat als ik niet aan haar verwachtingen zou voldoen, ik geen recht zou hebben om te bestaan. Sterker nog, ik had zelfs het gevoel dat mijn moeder me dan zou willen vernietigen. In mijn kinderlijke beleving was de belangrijkste eis van mijn moeder dat ik niet mocht roken. Dat gevoel was waarschijnlijk ontstaan toen ik bij mijn moeder op schoot zat tijdens het televisieprogramma van de rookgoeroe. In mijn kinderlijke beleving had zich vastgezet dat als ik zou gaan roken, mijn moeder me volledig zou laten vallen. Naar analogie van het beeld van mij als klein kind zittend op haar schoot, zou ze mij ruw van zich afduwen en zou ik in een peilloze zwarte diepte vallen. Ik kon dan ook volstrekt niet begrijpen dat andere kinderen wel begonnen met roken. Als een leeftijdgenoot rookte, appelleerde dat aan mijn gevoel van totale paniek. En hoe dichter die persoon emotioneel bij me stond, des te meer was dit het geval. Deze obsessieve gedachte droeg later natuurlijk aanzienlijk bij aan mijn sociaal isolement. Ik koos eieren voor mijn geld en probeerde zoveel als mogelijk

aan de eisen en grillen van mijn moeder toe te geven. Dit betekende echter ook dat ik een volledig verknipte figuur werd. Ik ontwikkelde een versie van mezelf die eigenlijk helemaal niet bij me paste.

Mijn trauma's werden nog versterkt door het feit dat er niemand was die mij steun bood. Dat gemis was het sterkst direct na het incident met de geweigerde boodschap. Ik denk dat deze ultiem beschadigende botsing, waarbij ik werkelijk totaal radeloos was, de reden was dat ik ben gestopt om me emotioneel te ontwikkelen. Elke verjaardag waarop ik na die gebeurtenis biologisch een jaar ouder werd had ik het onbestemde gevoel dat er iets niet klopte; ik had namelijk niet het gevoel dat ik volwassener werd. Doordat ik me emotioneel niet ontwikkelde, was ik ook steeds minder in staat om contact te maken met mijn leeftijdsgenoten. Zij ontwikkelden zich emotioneel wel terwijl ik bleef steken op het niveau van een acht á negenjarige. Dat maakte dat mijn sociale isolement steeds ondragelijker werd.

8.

Vanaf het moment van de geweigerde boodschap heb ik heel lang niet meer geweten wat ik voelde. Ik wist niet goed wie ik was en wist me in toenemende mate nergens een houding te geven. Door de clown te spelen werd de leegte en de chaos binnenin me verbloemd en kreeg ik ook nog eens positieve aandacht. Hoewel deze aandacht natuurlijk erg oppervlakkig was, had ik op deze manier toch een mogelijkheid om met anderen contact te maken. Ik durfde ook toneel te spelen, zoals

bleek bij het toneelstuk met kerst en tijdens de eindmusical in de zesde klas. Maar als ik me echt als mezelf moest presenteren, bijvoorbeeld in een spreekbeurt waarbij je geacht werd iets te vertellen wat jou interesseerde, sloeg ik helemaal dicht. Er was bij mij van binnen immers niets anders dan een puinhoop. Ik was weken van tevoren van slag en werd totaal verlamd door faalangst. Mijn spreekbeurt in de zesde klas bestond er, na talloze nagenoeg doorwaakte nachten, bijvoorbeeld uit dat ik een klein artikel over de Volkswagen Kever, dat ik uit een tijdschrift had geknipt, letterlijk voorlas.

School was desondanks een van de weinige lichtpuntjes in mijn leven. Ik kon dus goed leren en elke keer als ik een goed cijfer scoorde, gaf me dat een goed gevoel en kreeg ik weer een beetje energie. Het ging zelfs verder: als ik een goed cijfer scoorde, had ik het gevoel dat ik echt bestond. Bij een laag cijfer stortte mijn wereld daarentegen volledig in. Ik deed er dan ook alles aan om dat te vermijden. Op de lagere school haalde ik gelukkig gemakkelijk goede cijfers, dus dat was meestal geen probleem. Maar in sociaal opzicht ging het ook op school niet goed. Mijn emotionele problemen uitten zich onbewust door dat ik op een negatieve manier aandacht vroeg. En dat maakte mijn relatie met mijn klasgenootjes er natuurlijk niet beter op. Toen ik in de derde of vierde klas zat, waren we met het gezin naar het Carnaval in Maastricht geweest. Ik kende daar niemand en kende ook de liedjes niet die iedereen zong, dus ter plekke meezingen kon ik niet. Ik zat het hele feest als een muurbloempje aan de kant en voelde me hopeloos verloren. Blijkbaar had ik echter van de carnavalsliedjes toch wel iets meegekregen,

want toen ik weer terug was op school ging ik tijdens een pauze pal voor het klaslokaal van mijn broer staan en begon ik keihard de liedjes te zingen die ik in Limburg had gehoord. Ik zong zo hard als ik kon. De kinderen die dat hebben gehoord moeten dat wel idioot hebben gevonden en mijn broer zal zich wel dood hebben geschaamd.

Onder tekenles moesten we ook eens een tekening maken waarbij we een vrije opdracht kregen. Dit betekende dat we zelf mochten bedenken wat we zouden tekenen. Bij andere vakken en vooral bij rekenen was ik vaak eerder dan andere klaar met een taak en dan mocht ik vaak voor mezelf tekenen. Ik tekende dan altijd cowboys die een strijd uitvochten met indianen. Voor deze opdracht had de leraar me echter uitdrukkelijk verboden om cowboys en indianen te tekenen. Hoezeer ik ook mijn best deed, iets anders kon ik niet bedenken, het voelde totaal leeg van binnen. Uiteindelijk kopieerde ik een tekening van een van de populaire jongens in de klas. Die had op zijn vel alleen maar een grote bol getekend die hij had ingekleurd met donkere tinten. Toen hij doorkreeg dat ik hem schaamteloos nadeed, nam hij het mij ontzettend kwalijk en hij zette me voor de hele klas voor schut. Mijn zwarte bol was echter in zekere zin wel authentiek, want hij gaf mijn emotionele gesteldheid goed weer. Ik bedenk me nu ineens dat dit misschien ook wel het geval was bij de populaire klasgenoot.

Een andere gelegenheid waarop ik mijzelf negatief in het schijnlicht zette was toen de leraar uit de vijfde klas een keer even weg moest. Hij koos een van de kinderen uit om op de klas te letten. Objectief gezien was het logisch dat hij niet voor mij

koos, ik was immers een ongeleid projectiel. Maar ik hunkerde wel naar erkenning. Sterker nog, ik had het harder nodig dan wie dan ook! Ik was dan ook gigantisch teleurgesteld toen de meester een andere jongen koos en ik reageerde mijn teleurstelling af op hem. Tot afgrijzen van de klas deed ik er echt van alles aan om het bloed onder zijn nagels vandaan te halen. Door het gebrek aan verantwoordelijkheidszin, werd ik overigens ook nooit gekozen als klaar-over en werd ik tijdens sportdagen nooit uitgekozen als teamleider van een team. Zo'n team bestond bij ons op school altijd uit kinderen van de eerste klas tot en met klas zes. Een van de kinderen van groep zes was de leider van zo'n team. Ik dus niet.

9.

Als ik het in sociaal opzicht al niet zelf verpestte, dan deden mijn ouders dat wel voor mij. Als ze mij straf gaven, zocht mijn moeder namelijk altijd datgene waarmee ze mij het meeste kon raken. Uitschelden en negeren was voor haar namelijk niet genoeg. Naar mijn kamer sturen kon niet, want die had ik immers niet. Maar ook al zou ik een eigen kamer gehad hebben, dan nog zou een tijdelijk kamerarrest haar niet voldoende genoegdoening hebben gegeven. Dat zou alleen het geval zijn bij een straf die me intens pijn zou doen. Ik had bijna geen vriendjes en hoorde er op school dus ook niet bij. Daarom werd ik nooit bij iemand uitgenodigd op een verjaardagspartijtje. Er was één uitzondering want in de vierde klas werd ik eindelijk uitgenodigd voor mijn eerste verjaardagspartijtje. Dat was voor mij een ongekende ervaring en ik kon mijn geluk niet op. Vlak

voor het feestje heb ik blijkbaar iets stouts gedaan en mijn moeder vond dat blijkbaar erg genoeg voor een flinke straf en ze heeft me daarom verboden om te gaan. Daar ging het enige feestje waarvoor ik ooit was uitgenodigd. Als mijn moeder me wilde raken op de plekken waar het 't meeste pijn deed, dan was ze er in dit geval weer eens volledig in geslaagd. Maar helaas, het kon nog erger en al snel zou ze me nog harder op mijn ziel trappen. En dat met volle instemming van mijn vader die haar altijd volgde zoals een trouwe hond zijn baasje volgt.

In de vijfde klas waren er selectiewedstrijden voor het schoolelftal. Onze school was een samenwerkingsverband tussen de twee scholen aan weerszijden van het schoolplein. Daarom mocht de combinatieschool twee teams afvaardigen naar de scholencompetitie. Op een woensdagmiddag werden selectiewedstrijden gehouden en tot mijn onuitsprekelijke geluk werd ik gekozen als keeper van het tweede schoolelftal. Ik was uitzinnig van blijdschap. Eindelijk had ik een kans om erbij te horen op school en zou ik zelfs enig aanzien genieten. Helaas was deze blijdschap van korte duur. Ik had volgens mijn moeder blijkbaar weer eens iets gedaan en daarvoor kon ze maar één straf bedenken die zwaar genoeg was als boetedoening en waarvan ze zeker moet hebben geweten dat die mij zou raken als een mokerslag. Ik moest naar de broeder gaan die de leiding had over de schoolelftallen en hem zeggen dat ik niet meer mocht meedoen. Met lood in mijn schoenen ging ik voor schooltijd bij hem langs. De wereld stortte opnieuw voor me in. Het zou nooit wat worden met me. Nu ik dit schrijf, na al die jaren, zit ik nog hardop te huilen. Doordat mijn ouders me

voortdurend dingen ontzegden, hetzij uit desinteresse hetzij als straf, en ook doordat ik zelf dingen verknalde kreeg ik steeds meer het idee dat er nooit iets moois voor mij zou zijn weggelegd. En ook dat ik, als ik al iets moois zou hebben bereikt, dat zelf zou stukmaken of dat iemand anders het wel stuk zou maken. Helaas zou dat vermoeden maar al te vaak bewaarheid worden.

Wat waren dan de dingen waarvoor ik straf verdiende? Natuurlijk was er de boodschap die ik weigerde te doen bij de catastrofale botsing met mijn moeder. En verder was er het akkefietje met onze huiskapper. Ik ben een keer bij school blijven hangen om een potje mee te voetballen met klasgenoten. Terwijl ik opging in het spel was ik helemaal vergeten dat ik na school direct thuis moest komen. Onze huiskapper Pietje Contant, een collega van mijn vader die op deze manier bijkluste, was die dag namelijk op zijn brommertje vanuit Amsterdam-Oost naar ons huis gereden om ons te knippen. Ik had me dat in eerste instantie helemaal niet gerealiseerd, maar toen ik uiteindelijk naar huis ging, voelde ik de bui al hangen. Met een steeds groter wordende angst in mijn lichaam naderde ik stap voor stap ons huis. Eenmaal binnen ontstaken mijn ouders in totale razernij. Ik had volgens hun nooit wat voor hen over en ik had hun 'voor Pietje Contant helemaal voor gek laten staan'. Zij voelden zich rot en volgens hun even simplistische als morbide logica moest ik me dus ook maar ellendig voelen en dus moest ik streng worden gestraft. Oog om oog, tand om tand. Dat zij de ouders waren en ik het kind en dat zij met z'n tweeën waren en ik alleen, was volstrekt niet belangrijk. 'Als jij geen rekening met

ons houdt, hoeven wij ook geen rekening met jou te houden'. Welke aanleiding hoorde bij welke straf weet ik overigens niet meer, maar wat ik wel weet dat mijn ouders in beide gevallen hebben bereikt wat ze wilden. Ik was er totaal kapot van en verloor weer een deel van mijn toch al geringe levensvreugde.

10.

Ondanks dat ik er ook op school dus niet bij hoorde, was dit voor mij toch de plek waar ik mij het beste voelde. Met uitzondering van de derde klas, waarin ik de juf had die mij aftrek had gegeven voor mijn knoeiwerk, was het in ieder geval een plek waar ik niet de dreiging voelde. Als ik na schooltijd weer naar huis liep, voelde ik dat ik de leegte tegemoet liep. Dat gevoel van leegte was het sterkst na de laatste schooldag voor de vakantie. Bij elke stap die ik dan dichterbij huis kwam, voelde ik me meer en meer somber worden.

Toen ik twaalf was, zat de laatste dag op de lagere school er op. Na de zomervakantie zou ik naar de brugklas gaan van het Pius X lyceum in Amsterdam Slotervaart. Hoewel er in Amsterdam-West legio scholen waren die een stuk dichterbij waren, had mijn vader beslist dat dit de juiste school voor mij zou zijn. Het 'Pius' had namelijk een heel goede reputatie. En wat betreft educatie was niets goed genoeg voor mij, volgens mijn vader. Ik kon goed leren en was daarmee in dat opzicht een goed uithangbord naar de buitenwereld voor ons gezin. Ik denk dat het voor mijn vader ook een manier was om zich te bewijzen tegenover mijn opa en oma. Zelf was studie en werk voor hem, net als

voor mij, immers de belangrijkste manier om zich waardevol te voelen. Ondanks alles was de lagere school voor mij een belangrijke veilige haven geweest. Daarom was ik na afloop van de eindmusical, totaal van slag. Ik was bang om de relatieve veiligheid van de Paulusschool op te geven. Dat had natuurlijk te maken met mijn heel slechte ervaring bij de vorige wisseling van school.